

JEREMY EDWARDS / GETTY IMAGES

Que torni l'èpica (i ho arrasi tot)

MARINA ESPASA

una vintena llarga de llibres, ha guanyat infinitud de premis literaris a Portugal i a tot el món i la crítica d'arreu l'assenyala com un gran talent. La submarina editorial Edicions del Periscopi és la primera a casa nostra que el tradueix al català i ens presenta aquest llibre insòlit i magnífic que és *Un viatge a l'Índia*. Insòlit i atrevit perquè es tracta d'un llarguíssim poema narratiu de

Gonçalo M. Tavares és un "jove prodigi" de la literatura portuguesa: nascut el 1970 a Luanda (Angola), ha publicat

1.102 estrofes agrupades en deu cants. Per entendre'ns, una posada al dia de l'obra fundacional de la literatura portuguesa *Els Lusíades*, de Luis Vaz de Camoes. El pare de les lletres portugueses, fascinat amb els viatges de Vasco da Gama, va decidir recuperar l'alè èpic de la poesia narrativa clàssica i aplicar-lo a la descripció d'un món que aleshores era modern.

Tavares, sense por i sense mandra, fa el mateix amb el nostre ben volgut segle XXI. El viatge que descriu, entre Lisboa i l'Índia, és el propi d'un món a la deriva: el viatger, un tal Bloom (com el protagonista de *l'Ulisses* de Joyce: ser portuguès

UNVIATGEA L'ÍNDIA
GONÇALOM.
TAVARES
PERISCOPI
TRAD. PERE COMELLAS
424 PÀG. / 18,95 €

obliga a ser anglòfil), no aconsella cap dels objectius que s'havia marcat en marxar, ni adquirir saviesa ni venjar una mort. El pelegrinatge que fa fins a un savi hindú, en lloc d'eixamplar-li l'ànima, l'envi-leix una mica més.

Londres, París, Viena i el continent indi són llocs plens de lladres, prostitutes, assassins i estafadors, les ciutats estan malaltes i els diners ho han corromput tot: viatjar pel món pasteuritzat del segle XXI ha perdut la capacitat de meravellar-nos. El text és a la vegada poderós i irònic: "Els humans són massa joves o massa / vells: ningú no aconsella ser contemporani".

Si no els fa vergonya, llegeixin-lo en veu alta: és la manera que adquireixi tot el sentit. L'obertura del llibre és, senzillament, espectacular. Com si s'estigués anunciant l'*Odissea* homèrica o la *Chanson de Roland*, la veu narrativa, amb un ritme i una eufonia perfectes i hipnòtics, que en català funcionen tan bé gràcies a la gran feina del traductor Pere Comellas, els atraparà des del primer vers. Llegir epopeia narrativa ens connecta amb un passat remot que, tot i els esforços que fa el món contemporani per esborrar, encara duem impregnat sota la pell: els nostres avantpassats van fer-se homes mitjançant la paraula, tot explicant les aventures d'un passat que, degudament modificat a base de ritme i èpica, es va convertir en la música que necessitem els esclaus per continuar recollint el cotó que hi ha a l'altra banda de la pantalla de plasma.

Un llibre refulgent i il·luminador

Tot escriptor brega amb idees, amb personatges i amb trames, a més de treballar una llengua tan bé com pot, però el que li roba les hores de son és trobar el to adequat per a la història que vol explicar. No és una qüestió de gustos: si no encerta el to, l'obra serà un fracàs. Si el troba, en canvi, com passa en aquest viatge al·lucinant i homèric, la conjunció entre fons i forma fa que el fons refulgeixi i il·lumini la vida dels lectors: "Els grans discursos només es fan / quan la multitud és excel·lent, / i un vers perfecte depèn molt / de l'ansietat que el paper posa a disposició". La intuïció de Gonçalo M. Tavares és que el món d'avui, desorientat i ferit de mort, és a punt per tornar a l'èpica. Com feien els joglars medievals abans de començar a recitar a les places de les ciutadelles, Tavares crida "Oyez, seigneurs!": escolteu, senyors d'un món en runes, la història d'aquest antiheroi, d'aquest miserable que ja no és ni un home, perquè és la vostra, d'història. ¿Se l'escoltaran, la veu d'un portuguès, els grans senyors del nord? ♦

Exercicis després d'un viatge

ENRIC SÒRIA

Jaume Benavente és un escriptor ja veterà, autor d'una quinzena de llibres entre notes de viatge, relats i novel·les, que solen estar ambientades en entorns portuguesos o holandesos. *Dietari de Porto* (Perifèric, 2013) participa plenament d'aquest espai atlàntic. Cal dir que el volum no és en realitat un dietari, sinó unes memòries de viatge. Llegint-lo, no seguim les anotacions diàries del viatger durant el seu periple per la ciutat desconeguda, sinó l'elaboració posterior que en fa l'autor, un cop conclòs el recorregut, a partir de les notes preses durant la seva estada a la ciutat i de la lenta sedimentació del record en l'escriptura. A més, per tancar el llibre, Benavente inclou un seguit de petits relats inspirats per Porto, on podem reconèixer en alguns dels seus personat-

ges elaborades amplificacions de les figures que l'autor ha observat, i sobre les quals de vegades ha divagat, en el transcurs de les seues deambulacions. Això converteix el quadern de viatge en el desencadenant dels relats, i també en un material ofert al públic perquè observe com i a partir de què s'han construït. El rèdit d'aquest exercici no és tant el de difuminar les fronteres entre realitat i ficció com el de posar a la vista els canals subterranis que comuniquen –i potser minen– aquestes fronteres.

El viatger s'endinsa en Porto a la recerca de la llum d'una ciutat entre vista de lluny, de petit, quan marxava al Brasil, i del rastre dels personatges d'una seua novel·la. Rastrear el passat d'un record esvaït i el d'una ficció són treballs paral·lels. La literatura de Teixeira de Pascoaes i de Miguel Torga l'ajuda en aquestes perquisicions. La voluntat d'aquesta recerca és sistemàtica –barri a barri, un motiu

DIETARI DE PORTO
JAUME BENAVENTE
PERIFÈRIC
240 PÀG. / 19 €

rere l'altre–, però l'exploració es deixa vèncer de seguida cap a la divagació, la trobada casual, la melancolia deixatada i la lírica astènica del passejant solitari i desficiós: el *flâneur* irredempt. Així, al llarg del llibre ens asabentem que la ciutat ha decaït en els últims anys, que hi ha elegants edificis neoclàssics i cafès d'altres temps, que a l'autor no li agrada ni el barroc ni el xivarri, que la sinagoga de Porto sembla una sala d'espera d'hospital sense malalts i que des de la finestra d'una casa massa estropejada un vell asmàtic contempla el buit amb rara impavidesa. El riu és omnipresent. L'escriptura es deixa contagiar d'aquest humor errabund i més d'un punt artificios. En aquesta cartografia emocional, tot es deixa caure amb suavitat, sense èmfasi i quasi sense relleu, amb una buscada negligència que en algun moment voreja la falta de forma i que pot incórrer en el descuit de la reiteració, la involuntària rima in-

terna (unes taules amb força moviment on nois i noies xerren animadament, entre altres perles) o l'absència absoluta de pols, com en una variant desansada i amable del grau zero de l'escriptura de què parlava el semiòleg Roland Barthes. Les nombroses errates de l'edició reforcen la impressió de desmanegament atzarós, d'una excessiva concessió a la gratuïtat, però aquest defecte no és atribuïble a l'autor, sinó que ell n'és la víctima.

La de *Dietari de Porto* és una literatura còmoda, sense plasticitat ni remolí, on és fàcil deixar-se endur quan l'espectre de la banalitat ha deixat d'inquietar-nos. En la trama dels relats que tanquen el llibre, en canvi, sura l'espant de la tragèdia com una amarga música de fons, però l'escriptura continua sent la mateixa, sense arestes, elusiva, quasi amorfa i tan blana que sembla indiferent, com una vinyeta exsangüe esbossada a l'atzar, de pas, massa de pressa, sobre el riu de la vida. ♦